

Sygn. akt VI ACa 1830/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 kwietnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA Małgorzata Kuracka

Sędziowie: SA Agata Wolkenberg

SA Krzysztof Tucharz (spr.)

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Magdalena Męczkowska

po rozpoznaniu w dniu 21 kwietnia 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa Szpitala (...) w W.

przeciwko (...) sp. z o.o. w G.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 18 czerwca 2015 r.

sygn. akt IV C 137/15

1. prostuje zaskarżony wyrok w zakresie oznaczenia strony pozwanej w ten sposób, że wpisuje siedzibę tej strony w komparycji i sentencji jako „G.”;

2. oddala apelację;

3. zasądza od Szpitala (...) w W. na rzecz (...) sp. z o.o. w G. kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 25 listopada 2014 r. skierowanym przeciwko (...) sp. z o.o. w G. powód – Szpital (...) w W. wnosił o zasądzenie od pozwanej spółki, na swoją rzecz kwoty 85.839,70 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 4 listopada 2014 r. do dnia zapłaty oraz kosztów procesu.

W odpowiedzi na pozew strona pozwana wносиła o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda, na jej rzecz kosztów postępowania.

Wyrokiem z dnia 18 czerwca 2015 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo i zasądził od powoda, na rzecz pozwanej, kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższe rozstrzygnięcie zostało oparte na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych.

W dniu 3 sierpnia 2012 r. strony zawarły umowę, w której pozwana spółka zobowiązała się sprzedać powodowemu Szpitalowi materiały i akcesoria służące do operacji zaćmy.

W umowie tej znalazło się zastrzeżenie, że wykonawca (spółka (...)) nie może bez zgody zamawiającego (Szpitala (...)) przenieść wierzytelności wynikających z niniejszej umowy oraz uzyskać dodatkowego ubezpieczenia, gwarancji lub poręczenia spłaty tych wierzytelności od podmiotów trzecich. W przypadku naruszenia powyższego zakazu wykonawca zobowiązał zapłacić zamawiającemu karę pieniężną w wysokości 5% wartości wierzytelności, objętych ubezpieczeniami lub poręczeniem, lecz nie mniej niż 10.000 zł za każdy miesiąc obowiązywania takiej umowy i konieczność dodatkowego jej rozliczenia przez zamawiającego.

W dniu 3 czerwca 2013 r. pozwana spółka zawarła z (...) S.A. z siedzibą w Ł. umowę o współpracy w zakresie obsługi wierzytelności i udzielania poręczeń za istniejące i przyszłe zobowiązania wynikające z zawartej w dniu 3 sierpnia 2012 r. umowy, na wypadek ich nieterminowej realizacji przez powodowy Szpital.

W dniu 18 marca 2014 r. (...) S.A. skierował do tego Szpitala pismo wzywające go do niezwłocznego kierowania wpłat wynikających z łączącej strony umowy na swoje konto bankowe, informując adresata o istnieniu umowy z dnia 3 czerwca 2013 r. i wstąpieniu w prawa dotychczasowego wierzyciela (...) do wysokości dokonanej zapłaty. W reakcji na to wystąpienie Szpital wystawił spółce (...) notę obciążeniową i wezwał ją w dniu 31 marca 2014 r. do zapłaty kary umownej w kwocie 99.333,33 zł, z powołaniem się na klauzulę przewidującą obowiązek spełnienia takiego świadczenia, wobec naruszenia powołanego wyżej zakazu zawierania umów, mających na celu zmianę wierzyciela powodowego Szpitala.

Pozwana spółka odmówiła uregulowania żądanej od niej należności.

W odpowiedzi na pozew powołała się na nieważność postanowienia z łączącej strony umowy, przewidującego obowiązek zapłaty przez nią kary umownej, nadużycie prawa podmiotowego powoda oraz nieudowodnienie przesłanek naliczenia tej kary tj. powstania po stronie powodowej dodatkowych kosztów związanych z ponadstandardowymi czynnościami administracyjnymi i księgowymi, wynikającymi z zawartej umowy poręczenia oraz rażąco wygórowanej kary w stosunku do okoliczności sprawy i wartości przedmiotu umowy.

W ocenie Sądu Okręgowego, powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie w jakiegokolwiek części.

W pierwszej kolejności Sąd wskazał, że umowa zawarta przez pozwaną ze spółką (...) S.A. z dnia 3 czerwca 2013 r. naruszała art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej i jako nieważna z tej przyczyny nie mogła rodzić skutków prawnych w postaci przejęcia wierzytelności pozwanej względem powoda przez (...) S.A.

Ponadto Sąd podzielił stanowisko pozwanej, że postanowienia umowy, przewidujące obowiązek zapłaty kary umownej nie związanej z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania głównego przedmiotu umowy jest sprzeczne z istotą kary umownej, wyrażoną w art. 483 § 1 k.c. przez co takie zastrzeżenie narusza zasadę swobody zawierania umów (art. 353¹ k.c.) a dodatkowo jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego (art. 5 k.c.). W tym ostatnim przypadku powód będąc silniejszą stroną stosunku prawnego, powstającego w wyniku udzielenia zamówienia publicznego, nadużył swojej pozycji zastrzegając na swoją rzecz karę umowną niezależnie od sposobu wykonania przedmiotu zamówienia przez drugą stronę.

Sąd podniósł również, że kwestionowane przez pozwanego postanowienie umowy przewiduje powstanie obowiązku zapłaty kary umownej także w związku z okolicznościami, za które wykonawca nie ponosi winy, co nie może rodzić odpowiedzialności pozwanego.

Skoro pozwany nie realizuje swoich płatności na rzecz pozwanej za dostarczone, zgodnie z umową, towary to spółce tej nie można przypisać winy za to, że podjęła ona kroki zmierzające do uzyskania zapłaty, zawierając umowę z (...) S.A.

W rezultacie powyższych rozważań Sąd Okręgowy oddalił powództwo i obciążył powoda obowiązkiem zwrotu stronie przeciwnej poniesionych przez nią kosztów zastępstwa procesowego, stosownie do treści art., 98 k.p.c. Sąd oddalił zgłoszone w pozwie wnioski dowodowe uznając, że były one nieprzydatne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Od tego wyroku apelację wniósł powód zaskarżając to orzeczenie w całości.

W apelacji podniesione zostały następujące zarzuty:

1) naruszenie przepisów prawa procesowego, mające wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia tj.:

a) art. 233 §1 k.p.c. wskutek niedopełnienia przez Sąd I instancji obowiązku pełnego, rzetelnego i wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego w kontekście zasadności kary umownej nałożonej na pozwaną spółkę, w sytuacji gdy takie uprawnienie wynikało z uzgodnionych przez obie strony postanowień umownych z których wynikał jednoznacznie określony zakaz dokonywania zmiany wierzyciela, czemu pozwana się sprzeciwiła zawierając umowę poręczenia ze spółka (...) S.A.;

b) art. 328 § 2 k.p.c. poprzez lakoniczne stwierdzenie, iż zastrzeżona w §5 ust. 3-5 umowy z dnia 3 sierpnia 2012 r. kara umowna narusza zasady współzycia społecznego i przekracza granice swobody umów, a także stanowi nadużycie prawa podmiotowego;

c) art. 227 k.p.c. w związku z art. 258 §1 k.p.c. poprzez oddalenie wniosków dowodowych powoda w postaci zeznań świadków: K. M. i M. G. oraz dowodu z lustracji finansowej, dotyczącej stosunków gospodarczych pomiędzy pozwaną a spółką (...) S.A. w celu wykazania powiązań gospodarczych istniejących między tymi podmiotami, rozpatrywanych w aspekcie zasadności oraz wysokości kary umownej należnej powodowi;

2) naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię tj.:

a) art. 483 § 1 k.c. wskutek wadliwego przyjęcia, że kara umowna nie stanowi zabezpieczenia należytego wykonania umowy, i jest sprzeczna z istotą kary umownej a dodatkowo, że nie można przypisać pozwanej winy i odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania;

b) art. 483 §1 k.c. w zw. z art. 353¹ §1 k.c. i w zw. z art. 5 k.c. wobec niewłaściwego zastosowania tych przepisów, co skutkowało błędnym uznaniem że kara umowna narusza zasady współzycia społecznego i przekracza granice swobody umów;

3) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wydanego wyroku, polegający na przyjęciu, że skoro umowa zawarta pomiędzy pozwaną a spółką (...) S.A. jest nieważna to tym samym nie ziściły się przesłanki warunkujące obciążanie spółki (...) karą umowną, w sytuacji gdy zasadność tej kary zaktualizowała się na skutek dokonania czynności, mocą której doszło do zmiany wierzyciela, co wynika wprost z umowy, jaką strony niniejszego postępowania zawarły w dniu dnia 3 sierpnia 2012 r.;

4) naruszenie art. 102 k.p.c. w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu poprzez nieuwzględnienie przesłanek uzasadniających wniosek powoda o nieobciążaniu go tymi kosztami z racji trudnej sytuacji finansowej.

W oparciu o przytoczone wyżej zarzuty powód wnosił o zmianę wyroku i uwzględnienie powództwa w całości ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania apelacyjnego.

Strona pozwana wносиła o oddalenie apelacji i zasądzenie od powoda, na jej rzecz, kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie mogła odnieść zamierzonych skutków prawnych mimo, że nie wszystkie podniesione w niej zarzuty były bezzasadne.

Można zgodzić się ze stanowiskiem skarżącego, że nie stanowiło naruszenia art. 353¹ k.c. i art. 5 k.c. przyjęte w łączącej strony umowie zastrzeżenie, przewidujące obowiązek zapłaty kary umownej na wypadek dokonania przez pozwaną czynności prawnych, z podmiotem trzecim, prowadzących do zbycia wierzytelności, jakie będą przysługiwać pozwanej względem powodowego Szpitala. Skarżący mając na uwadze istniejący w ustawie z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej zakaz przelewu wierzytelności przysługujących w stosunku do zakładu opieki zdrowotnej bez uzyskania na to zgody stosownego organu miał prawo rozszerzyć ten zakaz, w drodze umowy, na inne czynności które miałyby na celu taki sam skutek i rozdziłyby po stronie powoda różne dodatkowe koszty wynikłe z rozpatrywania roszczeń zgłoszonych przez podmiot, powołujący się na fakt wstąpienia w prawa dotychczasowego wierzyciela powodowego szpitala.

W związku z powyższym powód mógł zabezpieczyć swoje interesy przez zastrzeżenie obowiązku zapłaty kary umownej na wypadek zajścia przytoczonych wyżej okoliczności. Jednocześnie strona pozwana nie wskazała, iż zaistniały jakies szczególnie zdarzenia, które uzasadniałyby niedotrzymaniem przez nią takiego zobowiązania.

Fakt, że kara umowna dotyczyła obowiązku nie związanego z wykonaniem przedmiotu umowy przez kontrahenta powodowego Szpitala nie oznacza, że pozostawała ona w sprzeczności z treścią art. 483 § 1 k.c. Słusznie powód argumentuje, że zastrzeżenie kary umownej dopuszczalne jest również w odniesieniu do wykonania obowiązków ubocznych.

Nie sposób natomiast przyznać racji skarżącemu, gdy utrzymuje on, że zostały spełnione wszystkie przesłanki uzasadniające uwzględnienie dochodzonej pozwanemu kwoty.

Po pierwsze: w § 5 ust. 1 umowy z dnia 3 sierpnia 2012 r. znalazł się zapis, że kara umowna będzie naliczona w wysokości 5% wartości wierzytelności objętych umową ubezpieczenia lub poręczenia, lecz nie mniej niż 10.000 zł za każdy miesiąc obowiązywania takiej umowy (k. 22 a.s).

Przyjęto zatem założenie, że tego rodzaju umowa będzie ważna i doprowadzi do zmiany wierzyciela powoda. Dobitym tego potwierdzeniem jest stanowisko Szpitala zajęte w piśmie procesowym z dnia 16 czerwca 2015 r. (k. 77 – 79) gdzie w nawiązaniu do odpowiedzi na pozew podkreślono, że zmiana wierzyciela, jak miała miejsce w niniejszej sprawie – zgodnie z postanowieniem umowy z dnia 3 sierpnia 2012 r. – uzasadnia żądanie zapłaty kary umownej na rzecz powoda.

Tymczasem, w rzeczywistości zawarta pomiędzy pozwaną a spółką (...) S.A. umowa z dnia 3 czerwca 2012 r. o współpracy w zakresie obsługi wierzytelności i udzielaniu poręczeń była w świetle prawa nieważna, jak inne tego rodzaju umowy (ubezpieczenia, gwarancji, konsorcjum itp.) nie mogła skutkować przejściem wierzytelności na spółkę (...) S.A., który to zarzut powodowy Szpital wielokrotnie podnosił, w sprawach gdzie występował w charakterze pozwanego w stosunku do spółki (...) S.A. domagającej się zapłaty z tytułu uregulowania kontrahentom tego Szpitala należności za dostarczone towary, lub wykonane usługi. Natomiast bez znaczenia było to, jak pozwana spółka postrzegala tę kwestię. Nie wchodziła zatem w grę możliwość naliczenia kary, czy to w oparciu o określony procent wartości wierzytelności objętych umową poręczenia czy też z racji czasokresu obowiązywania takiej umowy.

Ubocznie należy zauważyć, że słuszny był też zarzut pozwanej o braku wskazania, w jaki sposób została wyliczona kara umowna, której wysokość została określona w nocie obciążeniowej w łącznej wysokości 99.333,33 zł (k. 18 a.s.).

Po drugie: w umowie z dnia 3 sierpnia 2012 r. przewidziany został również kumulatywny warunek, od którego spełnienia uzależniona była możliwość domagania się od pozwanej zapłaty kary umownej tj. w postaci konieczności dodatkowego rozliczenia zakazanej umowy (§ 5 ust. 5) z czym miały wiązać się dodatkowe koszty wynikające z ponadstandardowych czynności administracyjnych i księgowych niezbędnych do obsługi takiej umowy (art. 5 ust. 4).

Udowodnienie tej spornej okoliczności również spoczywało na stronie powodowej i wymagało wykazania, że istotnie zachodziła potrzeba rozliczenia umowy poręczenia oraz, że konieczne było poniesienie na ten cel znacznego czasu i wydatków.

Powód nie sprostował jednak temu obowiązkowi.

Nie sposób bowiem uznać, że miało temu służyć zgłoszenie w pozwie dowodu z zeznań świadków: K. M. i M. G., gdzie jako okoliczności podlegające udowodnieniu wskazano: umowny zakaz przeniesienia wierzytelności wynikających z umów łączących strony na osoby trzecie, złamanie przez pozwanego zakazu umownego i poinformowanie powoda o umowie zadartej pomiędzy pozwanym a spółką (...) S.A. oraz na okoliczność „zasadności roszczenia powoda”.

Gdy chodzi o tę ostatnią tezę dowodową to została ona sformułowana wadliwie gdyż kwestia zasadności roszczenia należy do oceny Sądu, a nie do świadków.

Natomiast w przypadku pozostałych okoliczności nie zachodziła potrzeba prowadzenia postępowania dowodowego z uwagi na ich niesporny charakter.

Z kolei oddalenie wniosku o tzw. lustrację finansową, dotyczącą relacji gospodarczych pomiędzy pozwaną a spółką (...) S.A. było decyzją prawidłową gdyż dowód ten był nieprzydatny do wykazania zasadności roszczenia a kwestia wysokości kary umownej nie miała istotnego znaczenia, skoro co do zasady nie zostało udowodnione roszczenie i prowadzenie w tym kierunku postępowania zmierzałoby jedynie do jego przewlekłości.

Jak już była o tym mowa wcześniej, argumentacja Sądu Okręgowego upatrująca nieważność zapisu o karze umownej w art. 353¹ i 5 k.c. nie została podzielona przez Sąd Apelacyjny i w rezultacie zarzut naruszenia, w tym zakresie art. 328 § 2 k.p.c. miał irrelevantny charakter.

Nie zachodził w sprawie przypadek naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak właściwej oceny dowodów wobec przyjęcia, że nie doszło do zmiany wierzyciela, czemu strona skarżąca zaprzecza i zarzuca w tym przedmiocie poczynienie błędnych ustaleń faktycznych.

Przyjęcie przez Sąd Okręgowy słusznego poglądu, że zawarta pomiędzy pozwaną a spółką (...) S.A. umowa z dnia 3 czerwca 2013 r. była nieważna prowadziło do wyciągnięcia prawidłowego wniosku, że w rzeczywistości nie mogło dojść do skutecznej zmiany wierzyciela powodowego Szpitala.

Co się zaś tyczy rozstrzygnięcia o kosztach procesu, to stosowanie zasady słuszności (z art. 102 k.p.c.), stanowiącej odstępstwo od przewidzianej w art. 98 k.p.c. reguły odpowiedzialności za wynik sprawy może nastąpić jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach.

Problemy finansowe strony powodowej oraz specyficzny charakter prowadzonej przez ten podmiot działalności nie stanowią wystarczających podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c.

Powód decydując się na wytoczenie niniejszego powództwa powinien był liczyć się z ryzykiem przegrania procesu i wynikającymi z tego faktu konsekwencjami finansowymi.

Z przytoczonych wyżej względów wniesiona apelacja podlegała oddaleniu w całości, z mocy art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 i 99 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c.

Na podstawie art. 350 § 3 k.p.c. Sąd Apelacyjny sprostował w zaskarżonym wyroku oczywistą omyłkę popełnioną przez Sąd Okręgowy w zakresie oznaczenia siedziby pozwanej Spółki.